

Stopnie naukowe w optometrii w świetle starej i nowej Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce

Dr hab. ANNA PRZEKORACKA-KRAWCZYK, prof. UAM, profesor uczelni w Laboratorium Fizyki Widzenia i Optometrii UAM
Prof. dr hab. RYSZARD NASKRĘCKI, prorektor Uniwersytetu im. A. Mickiewicza; Kierownik Laboratorium Fizyki Widzenia i Optometrii UAM

Od roku 1998, kiedy to Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, we współpracy z Uniwersytetem Medycznym im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu (wówczas Akademią Medyczną), uruchomił pierwsze w Polsce studia stacjonarne o specjalności optyka okularowa, a następnie w 2001 roku studia magisterskie o specjalności optometria, kształcenie optometrystów rozwijało się i ewoluowało. Na przestrzeni lat studia na specjalności optyka okularowa i optometria uruchomiono również na innych uczelniach, zarówno w trybie stacjonarnym, jak i niestacjonarnym (zaocznym). Dodatkowo przez cały ten czas kwalifikacje optometrysty można było uzyskiwać drogą studiów podyplomowych. Większość absolwentów kierunku lub specjalności optometria, po uzyskaniu dyplomu, rozpoczęła pracę w zawodzie w gabinetach optometrycznych przy zakładach optycznych, część otworzyła swoją działalność, część zatrudniła się w szpitalach lub klinikach okulistycznych, a jeszcze inni znajdowali zatrudnienie w dużych firmach optycznych czy korporacjach zajmujących się sprzedażą wyrobów medycznych. Jednakże optometria jako kierunek kształcenia lub specjalność, jak każdy inny obszar kształcenia na poziomie akademickim, nie zyskałaby dużego uznania, jeżeli poza stroną dydaktyczną nie rozwijałaby się także naukowo.

Z tego też względu część absolwentów studiów magisterskich z optometrii po zakończeniu studiów kontynuowała kształcenie na studiach doktoranckich, zdobywając **stopnie naukowe doktora**. To m.in. dzięki takim osobom rozwijająca się w Polsce optometria zyskuje uznanie zarówno w środowisku akademickim, jak również wśród innych „zawodów medycznych”, w tym na przykład wśród lekarzy okulistów. Prowadzone badania i publikowane w najlepszych czasopismach artykuły naukowe wpływają także na dobre postrzeganie „polskiej optometrii” za granicą, wskazując także na wysokie kompetencje środowiska optometrycznego w Polsce, nie tylko zawodowe.

Optometria nie jest odrębną dyscypliną naukową, zarówno w Polsce, jak i w wielu krajach europejskich, a to oznacza, że nie ma możliwości nadawania stopni naukowych w dyscyplinie optometria. Absolwent studiów magisterskich na kierunku lub specjalności optometria, chcąc uzyskać stopień naukowy doktora, musi zatem wybrać dyscyplinę naukową, w ramach której może zrealizować kształcenie doktoranckie oraz projekt badawczy i uzyskać stopień doktora. Dotychczas w Polsce stopień taki uzyskiwano na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, na Uniwersytecie Medycznym im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, na Politechnice Wrocławskiej oraz Uniwersytecie

Warszawskim, a od pewnego czasu możliwość taka jest także w Collegium Medicum UMK w Bydgoszczy, na Politechnice Częstochowskiej oraz na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach. Ze względu na różne profile tych uczelni, absolwenci uzyskują stopnie naukowe doktora w różnych dyscyplinach. Do września 2018 roku, czyli przed wejściem w życie przepisów nowej Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (z dnia 20 lipca 2018 r. [1]), w latach 2005–2018 stopnie naukowe doktora uzyskiwano w dyscyplinach zgodnych z Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych [3] oraz zgodnie z uchwałami Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów [4,5]. Natomiast od 2019 r. stopnie naukowe uzyskuje się według nowej klasyfikacji dyscyplin nauki, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 r. [2]. Spośród wielu dyscyplin naukowych, w tabeli 1 przedstawiono tylko te, w ramach których dotąd doktoryzowały się lub mogą się obecnie doktoryzować osoby posiadające dyplom optometrysty.

W zakresie stopni i tytułów naukowych niezwykle istotne jest rozróżnienie dziedziny nauki od dyscypliny naukowej, albowiem, zgodnie z zapisami Ustawy o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 r. [1], jak i z Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. [6] „stopniami naukowymi są stopnie doktora i doktora habilitowanego określonej dziedziny nauki w zakresie danej dyscypliny naukowej (art. 1 [6])”, zaś „tytułem naukowym jest tytuł profesora określonej dziedziny nauki” (art. 2 [6]). Oznacza to, że **stopień doktora i doktora habilitowanego uzyskuje się w dyscyplinie naukowej** (a nie dziedzinie nauki), zaś **tytuł naukowy profesora** uzyskuje się w **dziedzinie nauki**.

W związku z powszechnym brakiem zrozumienia tego podziału (dziedziny i dyscypliny nauki), często popełnia się błędy w postępowaniu się uzyskanymi stopniami, nawet przez osoby, które takie stopnie posiadają. Należy zacząć od tytułu magistra, który jest tytułem zawodowym (podobnie jak lekarz, inżynier czy ksiądz), a nie tytułem naukowym lub stopniem zawodowym czy naukowym, jak często jest mylnie nazywany. Często także osoby ze stopniem doktora, zwykle nieświadomie, postępują się błędnie nazwami uzyskanego stopnia naukowego. Przykład – osoba, która uzyskała stopień doktora w dziedzinie nauk fizycznych w dyscyplinie biofizyka, jest doktorem biofizyki (dr biofiz.), a nie doktorem nauk fizycznych (dr n. fiz.). Tego typu błędy są powszechne również w środowisku lekarskim, gdzie przed rokiem 2019 uzyskiwało się stopień doktora w dziedzinie nauk medycznych w dyscyplinie medycyna, zatem osoba taka stawała się doktorem medycyny (dr med.) lub doktorem habilitowanym medycyny (dr hab. med.), a nie doktorem nauk medycznych (dr n. med. lub dr hab. n. med.), jednakże tutaj różnica w nazwie posiadanego stopnia jest relatywnie niewielka.

Nowa Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce [1] wraz z rozporządzeniem MNiSW [2] zmieniła znacząco klasyfikację dziedzin i dyscyplin naukowych, co nie pozostaje bez znaczenia również dla przyszłych kandydatów do stopnia doktora w obrębie nauk

o widzeniu i optometrii. Dwie główne dyscypliny, w których dotąd otrzymywali stopnie doktora polscy optometryści, zostały usunięte z tego wykazu i wchłonięte przez inne dyscypliny. Mowa tu o takich dyscyplinach, jak **biologia medyczna** oraz **biofizyka**. Obecnie optometryści chcący realizować kształcenie doktorskie na uczelniach medycznych mogą starać się o uzyskanie stopnia doktora w dyscyplinie **nauki medyczne** zamiast biologia medyczna, albowiem biologia medyczna została „wchłonięta” przez nową dyscyplinę o nazwie nauki medyczne, która obecnie obejmuje trzy dawne dyscypliny: medycyna, stomatologia i biologia medyczna. Możliwe jest także uzyskanie stopnia doktora w dyscyplinie **nauki o zdrowiu**. Natomiast osoby na uniwersytetach klasycznych, uczelniach przyrodniczych czy technicznych, mogą ubiegać się o stopień doktora w dyscyplinie **nauki fizyczne** (dawna dyscyplina biofizyka została „wchłonięta” przez dyscyplinę nauki fizyczne) lub w dyscyplinach **nauki biologiczne, inżynieria biomedyczna** lub inne, bardziej lub mniej pokrewne.

Istotny jest fakt, że nowa ustawa PSWiN [1] zmienia także model kształcenia doktorantów, zastępując prowadzone przez liczne wydziały uczelni studia doktoranckie przez szkoły doktorskie. Doktorant już podczas rekrutacji musi zdecydować o wyborze dyscypliny, w której będzie ubiegał się o nadanie stopnia doktora. Ważne, że wyboru takiego można dokonać tylko w obrębie dyscyplin, w ramach których uczelnia ma prawo nadawania stopnia doktora. Przykładowo, optometrysta realizujący kształcenie doktoranckie i projekt badawczy na UAM, UW czy UŚL, może starać się o uzyskanie stopnia doktora nauk fizycznych lub doktora nauk biologicznych, jeżeli tylko zakres badań, które prowadzi, będzie zgodny z wybraną dyscypliną nauki. Także promotor takiej rozprawy doktorskiej (w uzasadnionych przypadkach może być więcej niż jeden promotor) powinien posiadać stopień doktora habilitowanego lub tytuł naukowy profesora w obrębie tej lub pokrewnej dyscypliny.

Na podstawie informacji uzyskanych z uczelni kształcących na kierunku lub specjalności optometria, można oszacować, że na przestrzeni ostatnich 17 lat, czyli w okresie, gdy pojawili się pierwsi absolwenci stacjonarnych magisterskich studiów w tym obszarze, wśród osób posiadających dyplom optometrysty, stopień naukowy doktora uzyskało 30 osób, w tym: doktora biofizyki 8 osób; doktora inżynierii biomedycznej 3 osoby; doktora nauk fizycznych 11 osób; doktora biologii medycznej 6 osób; doktora medycyny 2 osoby (lekarze), a ponadto 1 osoba uzyskała stopień doktora habilitowanego nauk medycznych.

Według naszej wiedzy obecnie na każdej z wyżej wymienionych uczelni realizuje kształcenie i projekty badawcze kilkunastu doktorantów-optometrystów, przez co liczba optometrystów ze stopniami naukowymi w najbliższym czasie znacząco wzrośnie. Obecnie najważniejsze dla rozwoju optometrii jest to, aby pojawiło się coraz więcej tzw. samodzielnych pracowników naukowych (czyli doktorów habilitowanych lub profesorów), co będzie dowodzić, że optometria w naszym kraju rozwija się prężnie nie tylko jako obszar kształcenia, ale także jako obszar badań naukowych.

Dziedzina	Dyscyplina	Nazwa uzyskanego stopnia	Skrót nazwy uzyskanego stopnia
Rok przyznania stopnia naukowego – między 2005 a 2011 rokiem [zgodnie z 4–6]			
Nauki fizyczne	biofizyka	doktor lub doktor habilitowany biofizyki	dr biofiz., dr hab. biofiz.
	fizyka	doktor lub doktor habilitowany fizyki	dr fiz., dr hab. fiz.
Nauki medyczne	biologia medyczna	doktor lub doktor habilitowany biologii medycznej	dr biol. med., dr hab. biol. med.
	medycyna	doktor lub doktor habilitowany medycyny (dedykowany dla lekarzy)	dr med., dr hab. med.
Nauki techniczne	biocybernetyka i inżynieria biomedyczna	doktor lub doktor habilitowany biocybernetyki i inżynierii biomedycznej	dr biocyber. i inż. biomed. (lub dla osoby nieposiadającej tytułu inżyniera: dr biocyber. i inżynierii biomed.) dr hab. biocyber. i inż. biomed. (lub dla osoby nieposiadającej tytułu inżyniera: dr hab. biocyber. i inżynierii biomed.)
Rok przyznania stopnia naukowego – między 2011 a 2018 rokiem [zgodnie z 3]			
Nauki fizyczne (obszar nauk ścisłych)	biofizyka	doktor lub doktor habilitowany biofizyki	dr biofiz., dr hab. biofiz.
	fizyka	doktor lub doktor habilitowany fizyki	dr fiz., dr hab. fiz.
Nauki medyczne (obszar nauk medycznych i nauk o zdrowiu)	biologia medyczna	doktor lub doktor habilitowany biologii medycznej	dr biol. med., dr hab. biol. med.
	medycyna	doktor lub doktor habilitowany medycyny (dedykowany dla lekarzy)	dr med., dr hab. med.
Nauki o zdrowiu (obszar nauk medycznych i nauk o zdrowiu)	nauki o zdrowiu	doktor lub doktor habilitowany nauk o zdrowiu	dr n. o zdr., dr hab. n. o zdr.
Nauki techniczne (obszar nauk technicznych)	biocybernetyka i inżynieria biomedyczna	doktor lub doktor habilitowany biocybernetyki i inżynierii biomedycznej	dr biocyber. i inż. biomed. (lub dla osoby nieposiadającej tytułu inżyniera: dr biocyber. i inżynierii biomed.) dr hab. biocyber. i inż. biomed. (lub dla osoby nieposiadającej tytułu inżyniera: dr hab. biocyber. i inżynierii biomed.)
Rok przyznania stopnia naukowego – od 2019 roku [zgodnie z 1 i 2]			
Nauki ścisłe i przyrodnicze	nauki fizyczne	doktor lub doktor habilitowany nauk fizycznych	dr n. fiz., dr hab. n. fiz.
	nauki biologiczne	doktor lub doktor habilitowany nauk biologicznych	dr n. biol., dr hab. n. biol.
Nauki medyczne i nauki o zdrowiu	nauki medyczne	doktor lub doktor habilitowany nauk medycznych	dr n. med., dr hab. n. med.
	nauki o zdrowiu	doktor lub doktor habilitowany nauk o zdrowiu	dr n. o zdr., dr hab. n. o zdr.
Nauki inżynieryjno-techniczne	inżynieria biomedyczna	doktor lub doktor habilitowany inżynierii biomedycznej	dla osoby posiadającej stopień inżyniera: dr inż. biomed. / dr hab. inż. biomed. dla osoby nieposiadającej tytułu inżyniera: dr inżynierii biomed. / dr hab. inżynierii biomed.
	inżynieria materiałowa	doktor lub doktor habilitowany inżynierii materiałowej	dla osoby ze stopniem inżyniera: dr inż. lub dr hab. inż. (nie stosuje się innych skrótów)

Tab. 1. Wykaz dyscyplin, w jakich doktoryzowali się lub mogą doktoryzować optometryści w Polsce zgodnie z obowiązującymi w danych latach przepisami

Piśmiennictwo

1. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. 2018 poz. 1668)
2. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 20 września 2018 r., prawo.sejm.gov.pl
3. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 8 sierpnia 2011 r. w sprawie obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych (Dz.U. z 2011 r. nr 179, poz. 1065)
4. Uchwała Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów z dnia 24 października 2005 r., prawo.sejm.gov.pl
5. Uchwała Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów z dnia 10 grudnia 2008 r., prawo.sejm.gov.pl
6. Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytułach naukowych oraz stopniach i tytułach w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 nr 65 poz. 595)

Dział „Optyka – nauka”: zapraszamy do współpracy!

Redakcja „Optyki”, realizując postulaty środowisk akademickich oraz organizacji reprezentujących środowiska optyków i optometrystów (KRIO, PT00, ŚKA00i0), prowadzi dział „Optyka – nauka”. Przedsięwzięcie to ma na celu umożliwienie publikacji oryginalnych wyników badań naukowych przede wszystkim studentom, doktorantom oraz młodym pracownikom nauki. Nad merytorycznym poziomem nadsyłanych do druku prac czuwa Rada Naukowa dodatku „Optyka – nauka” w składzie:

- Prof. dr hab. **RYSZARD NASKRĘCKI** (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)
 Dr hab. inż. **D. ROBERT ISKANDER**, prof. PWr (Politechnika Wrocławska)
 Prof. dr hab. inż. **HENRYK KASPRZAK** (Politechnika Wrocławska)
 Prof. dr hab. **ANDRZEJ KOWALCZYK** (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu)
 Dr hab. **MAREK KOWALCZYK-HERNÁNDEZ** (Uniwersytet Warszawski)
 Prof. dr hab. **BOGDAN MIŚKOWIAK** (Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu)
 Dr med. **ANNA MARIA AMBROZIAK** (Centrum Okulistyczne Świat Oka, Uniwersytet Warszawski)

Rada korzysta także z pomocy zewnętrznych recenzentów.

Wszelkie informacje na temat wymogów przygotowywania manuskryptów znajdują się na naszej stronie internetowej: www.gazeta-optyka.pl.